

LEKGOTLA LA MAEMO A TSHUPATLOTLO

MAEMO A GRAP A DIKETSAHALO TSA KAMORA LETSATSI LA

TLALEHO

(GRAP 14)

Kananelo

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso (Standard of Generally Recognised Accounting Practice, GRAP) ana a nkuwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (International Public Sector Accounting Standard, IPSAS) ho Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho (Events After the Reporting Date) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (International Public Sector Accounting Standards Board, IPSASB) ya Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (International Federation of Accountants). Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (IFAC) e thehilwe ka 1977 mme maikemisetso a yona e ne e le ho ntshetsa pele le ho ntlafatsa porofeshene ka maemo a nang le kutlwano. IPSASB e nehelane ka setheo se akaretsang sa diIPSAS, se tla sebediswa ho hlahisa Maemo a GRAP (Standards of GRAP) kamoso. Dikarolo tsa IPSAS tsa Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho di hlahiswa botjha ho Maemo ana a GRAP ka tumello ya IPSASB.

Sengolwa se dumelletsweng sa diIPSAS ke se phatlaladitsweng ke IFAC ka leleme la Senyesemane. DiIPSAS di fuperwe ho Bukana ya Thuso ya IFAC ya Diphatlalatso tsa Matjhaba tsa Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (International Public Sector Accounting Pronouncements) mme di fumaneha ho tswa ho:

Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente

545 Fifth Avenue, 14th Floor

New York, New York 10017 USA

Inthanete: <http://www.ifac.org>

Ditokelo tsa ho kopitsa ho diIPSAS, ditokomane tse kopang maikutlo le diphatlalatso tse ding tsa IPSASB ke tsa IFAC mme dipehelo le maemo a hoketsweng a lokela ho latelwa.

Ditokelo tsa ho kopitsa © 2016 ka Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Accounting Standards Board)

Ditokelo tsohle di babaletswe. Ha ho karolo le ha e ka ba efe ya phatlalatso ena e ka hlahiswang botjha, ya bolokwa moo e ka fumanwang hape, kapa ya fetisetswa pele ka tsela efe kapa efe kapa ka mokgwa le ha e ka ba ofe, wa eleketeroniki, wa metjhini, wa kopitso ya foto, wa kgatiso, kapa o mong, ntle le ho fumana pele tumello ya Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo. Mongolo o dumelletsweng o phatlaladitswe ka leleme la Senyesemane.

Tumello ya ho hlahisa hape dikarolo tse mmalwa tse tswang phatlalatsong ena ha e atise ho hanelwa.

Dikahare

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso

Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho

	Ditemana
Selelekela	
Morero	.01
Kakaretso	.02
Ditlhaloso	.03
Ho dumella diphelelo tsa tjhelete hore di ka phatlatatswa.	.04 - .05
Kananelo le tekanyo	.06 - .13
Diketsahalo tse ntlafatsang kamora letsatsi la tlaleho	.07 - .08
Diketsahalo tseo e seng tsa ntlafatso kamora letsatsi la tlaleho	.09 - .10
Phaello e ajwang kapa ditefo tse kang tseo	.11 - .13
Setheo se seng kotsing	.14 - .22
Tlhophisobotjha	.22
Tsebahatso	.23 - .28
Tsebahatso ya letsatsi la tumello ya phatlatatso	.23 - .24
Ho ntjhafatsa tsebahatso ka maemo letsatsing la tlaleho	.25 - .26
Tsebahatso ya diketsahalo tseo e seng tsa ntlafatso kamora letsatsi la tlaleho	.27 - .28
Letsatsi la ho qala	.29 - .30
Kamohelo ya pele ya Maemo a GRAP	.29
Ditheo tse seng di sebedisa Maemo a GRAP	.30
Ho hulwa ha Maemo a GRAP a Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho (2007)	.31
Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle ho Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho (Pherekong 2007)	

DIKETSAHALO TSA KAMORA LETSATSI LA TLALEHO

Maemo ana a phatlaladitswe la pele ke Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ka Motsheanong 2007. Ho tloha nakong eo, a lokisitswe ka mokgwa o latelang ka:

- Dintlafatso tsa Maemo a GRAP, tse phatlaladitsweng ke Lekgotla ka Hlakola 2010.
- Ha ditokiso tse latetseng ha Maemo a GRAP a Menyetla ya Basebetsi (Employee Benefits), GRAP 25, a kena tshebetsong.
- Ka ditokiso tse latetseng kamora ntlafatso ya GRAP 100 Dikgwebo tse Rekisitsweng (Discontinued Operations) ka 2013.

Selelekela

Maemo a GRAP

Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ho latela Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999 (Public Finance Management Act, Act No. 1 of 1999), jwalo ka ha e lokisitswe, PFMA e laelwa ho hlahisa tshebetso ya tshupatlotlo e ananetsweng ka kakaretso e tsejwang ka hore ke Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso, GRAP.

Lekgotla le tlameha ho hlahisa GRAP bakeng sa:

- (a) mafapha (ho kenyeletswa dikarolo tsa naha le porofentshe le mmuso);
- (b) ditheo tsa setjhaba;
- (c) ditheo tse hwebang (jwalo ka ha ho hlaloswa ho PFMA);
- (d) diinstitjushene tsa molaotheo
- (e) bomasepala le makgotla, dikhomishene, dikhamphani, dikoporasi, matlole kapa ditheo tse ding tseo e leng tsa bomasepala le ho laolwa ke bona; le
- (f) Palamente le diketsamelao tsa diporofentshe.

Tsena tse ka hodimo ka kakaretso di bitswa "ditheo".

Lekgotla le dumelletse phethahatso ya Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete (di-IFRS) (International Financial Reporting Standards) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (International Accounting Standards Board) bakeng sa:

- (a) ditheo tsa bohle tse fihlellang ditekanyetso tse boletsweng ho Taelo ya 12 ka Kgetho ya Ditheo tsa Bohle ya Moralo o Tshwanetseng wa Tlaleho (Appropriate Reporting Framework); le
- (b) ditheo tse leng tsa dife kapa dife tsa ditheo tsena mme di laolwa ke tsona.

GRAP 14

Dipehelo tsa tjhelete di lokela ho hlaloswa e le tse latelang Maemo a GRAP feela ha di latela le ditaelo tsohle tsa Maemo le ha e ka ba efe a GRAP a tshwanelehileng le Ditlhakisetso (Interpretations) le ha e ka ba dife tsa Maemo a GRAP tse amehang.

Bofokodi bofe kapa bofe ba ho tshwaneleha ha Maemo kapa Ditlhaloso tse boletsweng bo hlakiswa ho Maemo kapa Ditlhakisetso tseo tsa Maemo a GRAP.

Maemo a GRAP a bontshitswe ho ditemana tsa .01 ho isa ho .31. Ditemana tsohle tse ho Maemo a GRAP di a lekana ka matla. Ho tse etsetseng pele sehlomathisong ka seng ho qoqwa ka maemo le matla a sehlomathiso ka seng. Maemo ana a lokela ho utlwisiswa ka moelelo wa morero, motheo wa ona bakeng sa sephetho haeba ho tshwaneleha, *Tse tlang ka pele ho Maemo a GRAP, Tse tlang ka pele ho Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le Moralo wa Tlhophiso le Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements)*.

Maemo a GRAP le Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le tsona di lokela ho balwa hammoho le ditaelo le ha e ka ba dife tse neuweng ke Lekgotla di laela maemo a nakwana, ekasitana le melawana efe kapa efe e neuweng ke Letona la tsa Ditjhelete mabapi le matsatsi a nnete a Maemo a GRAP, a phatlaladitsweng Koranteng ya Mmuso (Government Gazette).

Ho ka buuwa mona ka Maemo a GRAP a so kang a neuwa nakong ya ho ntshwa ha Maemo ana. Sena se etswa ho thibela ho tshwanela ho fetola Maemo a seng a neuwe ha Maemo a mang a newa hamorao. Temana ya .11 ya Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Dipheto ho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso (Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors) e nehelana ka motheo wa ho kgetha le ho phethahatsa leano la tshupatlotlo ha ho se na tataiso e totobetseng.

Morero

.01 Morero wa Maemo ana ke ho laela tse latelang:

- (a) ha setheo se lokela ho ntlafatsa dipehelo tsa sona bakeng sa diketsahalo tsa kamora letsatsi la tlaleho; le
- (b) ditsebahatso tseo setheo se lokelang ho di nea ka letsatsi leo ka lona dipehelo tsa tjhelete di ileng tsa dumellwa hore di ka phatlalatswe le ka diketsahalo tsa kamora letsatsi la tlaleho.

Maemo hape a laela hore setheo se se hlophise dipehelo tsa sona tsa tjhelete ka mokgwa wa ho se be kotsing haeba diketsahalo tsa kamora letsatsi la tlaleho di bontsha hore mehopolo ya ho se be kotsing ha e a tshwaneleha.

Kakaretso

.02 Setheo se hlophisa le ho tlaleha dipehelo tsa tjhelete tlasa mokgwa wa pokello wa diakhaonto se tla sebedisa Maemo ana a ho arabella diketsahalo kamora letsatsi la tlaleho, ekasitana le ho tsebahatsa tseo.

Ditlhaloso

.03 Mareo a latelang a sebediswa ho Maemo ana ka meelelo e neuweng:

Diketsahalo tsa kamora letsatsi la tlaleho ke diketsahalo tse molemo le tse seng molemo tse etsahalang pakeng tsa letsatsi la tlaleho le letsatsi leo ka lona dipehelo tsa tjhelete di dumellwang hore di ka phatlalatswa. Ho na le mefuta e mmedi ya diketsahalo e ka bonwang:

- (a) tse nehelanang ka bopaki ba maemo a bileng teng letsatsing la tlaleho (diketsahalo tsa diphetoho kamora letsatsi la tlaleho); le
- (b) tse supang maemo a ileng a hlaha kamora letsatsi la tlaleho (diketsahalo tseo e seng tsa diphetoho kamora letsatsi la tlaleho).

Botsamaisi bo kenya batho ba jarang boikarabelo ba meralo, tsamaiso le taolo ya mesebetsi ya setheo, ho kenyeletswa ba tshwereng taolo ya setheo ho latela molao, neng kapa neng ha ba hlokwa ho etsa mesebetsi e iwalo.

Letsatsi la tlaleho ke letsatsi la ho qetela la nako ya ho tlaleha eo dipehelo tsa ditjhelete di buang ka yona.

Mareo a hlalositsweng ho Maemo a GRAP a mang a sebediswa ho Maemo ana ka meelelo e tshwanang le e neuweng ho Maemo ao a mang.

Ho dumella dipehelo tsa tjhelete hore di ka phatlalatswa.

- .04 Hore ho kgone ho fumanwa hore ke diketsahalo dife tse kgemang le tlhaloso ya diketsahalo tsa kamora letsatsi la tlaleho, ho a hlokeha hore ho kgethwe letsatsi la tlaleho le letsatsi leo ka lona dipehelo tsa tjehele di tla dumellwang hore di ka phatlalatswa. Letsatsi la tlaleho ke letsatsi la ho qetela la nako ya ho tlaleha eo dipehelo tsa tjehele di buang ka yona. Letsatsi la ho dumella phatlalatso ke letsatsi leo ka lona dipehelo tsa tjehele di fumaneng tumello ya botsamaisi hore di nehwe bolaodi ba phethahatso kapa lekgotla la masepala. Tjhebo ya bohlakisi e nehwa dipehelong tseo tsa tjehele tse phethahetseng. Mohlala, mohlanka ya jarang boikarabelo bakeng sa lefapha la sesole o dumella dipehelo tsa tjehele bakeng sa selemo se fedileng ka 31 Hlakubele 20X1 ka 28 Motsheanong 20x1 mme o nehelana ka dipehelo tsa tjehele ho bahlakisi bakeng sa bohlakisi. Diipehelo tsa tjehele di dumellwa ke mohlanka ya ikarabellang bakeng sa ho nehwa bolaodi ba phethahatso ka la 30 Phupu 20X1. Ka la 31 Phato 20X1, mohlanka ya ikarabellang o nehelana ka tlaleho ya selemo, ho kenyeletswa dipehelo tsa tjehele le tlaleho ya bohlakisi ba dipehelo tsa tjehele, ho bolaodi ba phethahatso bakeng sa ho teka tlaleho Sebokeng sa Setjhaba, ke hore Palamenteng. Bolaodi ba phethahatso bo teka tlaleho ya selemo e dumelletsweng pela Seboka sa Setjhaba ka la 15 Lwetse 20X1. Diipehelo tsa tjehele di dumellwa bakeng sa ho phatlalatswa ka la 30 Phupu 20X1, ka ha maikutlo a bohlakisi a ile a newa dipehelong tseo tsa tjehele. Diketsahalo tsa kamora letsatsi la tlaleho ke diketsahalo tse molemo le tse seng molemo tse etsahalang pakeng tsa letsatsi la tlaleho le letsatsi leo ka lona dipehelo tsa tjehele di dumellwang hore di ka phatlalatswa, le hoja diketsahalo tseo di etsahala kamora ho phatlalatswa ha tsebiso ya kekeletso kapa kgaello, tumello ya dipehelo tsa tjehele tsa setheo se taolong, kapa phatlalatso ya lesedi le leng le kgethilweng mabapi le dipehelo tsa tjehele.
- .05 Tshebetso e kenyang ho hlophisa le ho dumella dipehelo tsa tjehele hore di phatlalatswe e ka fapana ho latela moralo wa tsamaiso, ditaelo tsa molao mabapi le setheo seo le mekgwa e latetsweng ha ho hlophiswa le ho phethahatsa dipehelo tsa tjehele. Boikarabelo ba ho dumella dipehelo tsa tjehele tsa setheo se le seng bo mahetleng a botsamaisi.

Kananelo le tekanyo

- .06 Nakong e pakeng tsa letsatsi la tlaleho le letsatsi la ho dumella phatlalatso, bahlanka ba mmuso ba kgethuweng ba ka tsebisa maikemisetso a mmuso mabapi le dintlha tse itseng. Ho sa kgathalehe hore maikemisetso ana a mmuso a tsebisitsweng a tla hloka kananelo kapa tjhe, ka ha diketsahalo tsa ntlafatso di tla itshetleha ho hore na di nehelana ka lesedi le eketsehileng ka maemo a teng ka letsatsi la tlaleho le hore na ho na le bopaki bo kgotsofatsang ba hore a tla kgona ho phethahatswa le hore a tla phethahatswa. Hangata, tsebiso ka maikemisetso a mmuso ha e ise ho kananelo ya diketsahalo tse ntlafatsang. Bakeng sa hoo, ka kakaretso di a kgotsofatsa bakeng sa tsebahatso hore ha se diketsahalo tse ntlafatsang.

Diketsahalo tse ntlafatsang kamora letsatsi la tlaleho

- .07 Setheo se tla ntlafatsa bokalo bo ananetsweng dipehelong tsa sona tsa tjhelete ho bontsha diketsahalo tse ntlafatsang kamora letsatsi la tlaleho.**
- .08 Mehlala e latelang ya diketsahalo tse ntlafatsang kamora letsatsi la tlaleho tse hlokanang hore setheo se ntlafatse bokalo bo ananetsweng dipehelong tsa sona tsa tjhelete, kapa ho ananela dintlha tse neng di sa ananelwa nakong e fetileng.
- (a) Ho qetwa ha nyewe kamora letsatsi la tlaleho ho netefatsang hore setheo se ne se na le tlammo ka letsatsi la tlaleho. Setheo se ntlafatsa phumantsho le ha e ka ba efe e ananetsweng nakong e fetileng mabapi le nyewe ena ya lekgotla ho latela Maemo a GRAP a Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang (Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets) kapa se ananela kabelo e ntjha. Setheo ha se tsebahatse feela mokitlane o sa tiiswang hobane phethahatso e nehelana ka bopaki bo eketsehileng bo tla shejwa ho latela Maemo a GRAP a Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang.
 - (b) Ho amohelwa ha lesedi kamora letsatsi la tlaleho ho bontsha hore letlotlo le ne le na le bofokodi ka letsatsi la tlaleho, kapa hore bokalo ba tahlehelo ya bofokodi e neng e ananetswe nakong e fetileng bakeng sa letlotlo leo e lokela ho ntlafatswa. Ho tea mohlala:
 - (i) ha molefi a lahlehelwa ke tjhelete kamora letsatsi la tlaleho hona ho atisa ho tiisa hore tahlehelo e ne e le teng ka letsatsi la tlaleho ka diamohelwang le hore setheo se hloka ho ntlafatsa bokalo ba nnete ba diamohelwang; mme
 - (ii) ho rekiswa ha direkiswa kamora letsatsi la tlaleho ho ka nea bopaki ka boleng bo ka fumanwang ba nete ka letsatsi la tlaleho.
 - (c) Ho fumana theko ya matlotlo a rekilwang, kamora letsatsi la tlaleho, kapa ya lekeno la matlotlo a rekisitsweng, pele ho letsatsi la tlaleho.
 - (d) ho fumana bokalo ba lekeno le bokelleditsweng nakong ya tlaleho, kamora letsatsi la tlaleho, e le letlotlo le tla abelanwa le setheo se seng tlasa tumellano ya kabelano ya lekeno e leng tshebetsong ka nako ya tlaleho.
 - (e) kamora letsatsi la tlaleho, ho fumana bokalo ba bonase, kgothaletso le ditefo tse amanang le mosebetsi tse tla newa basebeletsi haeba setheo se ne se na le nyewe ya jwale kapa tlammo ya nnete ka letsatsi la tlaleho ho etsa ditefo tse jwalo ka lebaka la diketsahalo tsa pele ho letsatsi leo (bona Maemo a GRAP a Menyetla ya Basebeletsi).
 - (f) Ho fumanwa ha thetso kapa diphoso tse bontshang hore dipehelo tsa tjhelete di fosahetse.

Diketsahalo tseo e seng tsa ntlafatso kamora letsatsi la tlaleho

- .09** *Setheo se tla ntlafatsa bokalo bo ananetsweng dipehelong tsa sona tsa tjhelete ho bontsha diketsahalo tseo e seng tse ntlafatsang kamora letsatsi la tlaleho.*
- .10** Mehlala e latelang ya diketsahalo tseo e seng tsa ntlafatso kamora letsatsi la tlaleho:
- (a) Ha setheo se ananetse pholisi ya hore nako le nako e dule e lekanya botjha thepa hore boleng e be bo kgotsofatsang, ho theoha ha boleng bo kgotsofatsang ba thepa pakeng tsa letsatsi la tlaleho le letsatsi leo ka lona dipehelo tsa tjhelete di dumellwang ka lona hore di ka phatlalatswa. Ho theoha ha boleng bo kgotsofatsang ha ho atise ho amana le maemo a thepa ka letsatsi la tlaleho, empa ho bontsha maemo a hlahileng nakong e latetseng. Kahoo, le hoja se na le pholisi ya ho lekanya botjha nako le nako, setheo se ke ke sa fetola bokalo bo ananetsweng dipehelong tsa sona tsa thepa. Jwalo feela, setheo ha se ntjhafatse bokalo bo tsebahaditsweng bakeng sa thepa ka letsatsi la tlaleho, le hoja se ka hloka ho nehelana ka tsebahatso e eketsehileng ho latela temana ya .28.
 - (b) Ha setheo se neilweng boikarabelo ba ho tsamaisa mananeo a ditshebeletso tsa baahi se nka qeto kamora letsatsi la tlaleho, empa pele dipehelo tsa tjhelete di dumellwa, ho nehelana ka/ho phatlalatsa menyetla e eketsehileng ka ho otloloha kapa ka mokgwa o mong ho bankaseabo mananeong ao. Setheo se ke ke sa ntlafatsa ditjeho tse ananetsweng dipehelong tsa sona tsa tjhelete nakong ya jwale ya tlaleho, le hoja menyetla e eketsehileng e ka kgotsofatsa maemo a tsebahatso jwalo ka diketsahalo tseo e seng tse ntlafatsang ho latela temana ya .28.

Phaello e ajwang kapa ditefo tse kang tseo

- .11** *Ha setheo se nehelana ka phaello e ajwang kapa ditefo tse jwalo kamora letsatsi la tlaleho, setheo se ke ke sa ananela phaello eo e ajwang kapa diphatlatso tse jwalo e le mokitlane ka letsatsi la tlaleho.*
- .12** Phaello e ajwang le ditefo tse jwalo di ka hlaha, mohlala, ha setheo se laola le ho hlophisa dipehelo tsa tjhelete tsa kgwebo ya boiteko ya mmuso (GBE) e nang le karolo ka ntle moo e lefang phaello e ajwang kapa ditefo tse jwalo. Ho feta moo, ditheo tse ding di amohela moralo wa tsamaiso ya tjhelete o di laelang hore di lefe ditefo tsa tjhelete ho setheo se laolang, se kang mmuso wa naha.
- .13** Haeba phaello e ajwang kapa ditefo tse jwalo ho beng di laelwa kamora letsatsi la tlaleho empa e le pele dipehelo tsa tjhelete di dumellwa hore di ka phatlalatswa, phaello e ajwang kapa ditefo tse jwalo ha di ananelwe e le mekitlane ka letsatsi la tlaleho hobane ha ho tlamo e teng ka nako eo. Phaello e jwalo e ajwang kapa ditefo tse kang yona di a tsebahatswa dintlheng ho latela Maemo a GRAP a

Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Presentation of Financial Statements) (jwalo ka ha a fetotswe ka 2010). Phaello e ajwang kapa ditefo tse jwalo ha di kenyeletse kgutliso ya thuso ya motheo.

Setheo se seng kotsing

- .14 Ho fumana hore na mohopolo wa ho se be kotsing o tshwanelehile ho hloka ho tsotellwa ke setheo ka seng. Le ha ho le jwale, tekolo ya ho se be kotsing e ka tshwaneleha le ho feta ho ditheo ka bonngwe ho feta mmuso ka kakaretso. Mohlala, setheo se ke ke sa ba se seng kotsing ka hobane mmuso oo setheo se leng karolo ya ona o nkile qeto ya ho fetisetsa mesebetsi yohle ho setheo se seng. Le ha ho le jwalo, tokiso ha e na sekgahla ho hang ho tekolo ya maemo a ho se be kotsing ho mmuso ka boona.
- .15 *Setheo se ke ke sa hlophisa dipehelo tsa sona tsa tjhelete ka motheo wa ho se be kotsing haeba botsamaisi bo fumana kamora letsatsi la tlaleho hore ho na le maikemisetso a ho fedisa setheo kapa ho emisa mosebetsi wa sona, kapa hore ha ho kgetho e nngwe ntle le ho etsa jwalo.***
- .16 Ha ho lekolwa hore na mohopolo wa ho se be kotsing o tshwanelehile bakeng sa setheo se le seng, botsamaisi bo lokela ho nahana ka dintlha tsa mefuta e mengata. Dintlha tseo di ke ke tsa kenyelletsa mosebetsi wa setheo wa jwale kapa o lebelletsweng, tokiso ya moralo o tsebisitsweng kapa o ka bang teng wa tlhophisobotjha ya diyuniti tsa mokgatlo, menyetla e tswellang ya thuso ya tjhelete e tswang mmusong le mehlodi e ka bang teng ya thuso e nngwe ya tjhelete, haeba e hlokeha.
- .17 Ha ho shejwa ditheo tseo mesebetsi ya tsona e lefellowang haholoholo ke bajete ya mmuso, dintlha tsa ho se be kotsing ka kakaretso di hlaha ha mmuso o tsebisisa maikemisetso a ho kgaotsa ho thusa setheo ka tjhelete.
- .18 Tse ding tsa ditheo, le hoja e se diGBE, di ka laelwa hore di itefelle ka ho phethahala kapa ho fihla boemong bo phahameng, le ho busa theko ya thepa le ditshebeletso ho tswa ho bareki. Bakeng sa setheo se jwalo, ho mpefala ha tshebediso ya tjhelete le boemo ba tjhelete kamora letsatsi la tlaleho ho ka bontsha hore ho a hlokeha ho nahana ka hore na mohopolo wa ho se be kotsing o sa tshwanelehile.
- .19 Haeba mohopolo wa ho se be kotsing ha o sa tshwanelehile, Maemo ana e laela hore setheo se bontshe hona dipehelong tsa sona tsa tjhelete. Sekgahla sa phetoho e jwalo se tla itshetleha ho maemo a boletsweng a setheo, mohlala, hore na mesebetsi e tla fetisetswa ho setheo se seng, e rekiswe kapa e fediswe. Mehopolo e keneletseng ya kahlolo e a hlokeha ha ho fumanwa hore na phetoho ya boleng ba nnete ba matlotlo le mekitlane e a hlokeha.

GRAP 14

- .20 Ha mohopolo wa ho se be kotsing o se o sa tshwaneleha, ho a hlokeha hape ho nahana ka hore na phetoho ya maemo e ka baka dikoloto tse eketsehileng kapa e etse hore dipolelwana tsa dikonteraka tsa mekitlane di sebediswe ho etsa hore ho be le tlhophisobotjha ya dikoloto tse ding hore di be mekitlane ya jwale.
- .21 Maemo a GRAP a Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete e laela ditsebahatso tse itseng ha:
- (a) dipehelo tsa tjhelete di sa etswe ka mokgwa wa ho se be kotsing. Maemo a GRAP a Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete a laela hore ha dipehelo tsa tjhelete di sa hlophiswe ka mokgwa wa ho se be kotsing, sena se lokela ho tsebahatswa, hammoho le motheo oo ka ona dipehelo tsa tjhelete di hlophiswang le lebaka la hore hobaneng setheo se sa nkwe ka mokgwa wa ho se be kotsing; kapa
 - (b) botsamaisi bo ela hloko hore ho na le ho hloka tiiso ha nnete ho amang diketsahalo le maemo a ka kgwehlisang tumelo ka bokgoni ba setheo ba ho tswela pele ka mokgwa wa ho se be kotsing. Diketsahalo le maemo a hlohang ho tsebahatswa a ka hlaha kamora letsatsi la tlaleho. Maemo a GRAP a Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete a laela hore ho hloka tiiso hoo ho tsebahatswe.

Tlhophisobotjha

- .22 Ha tlhophisobotjha e tsebiswang kamora letsatsi la tlaleho e kgema le tlhaloso ya ketsahalo eo e seng e ntlafatsang, ditsebahatso tse tshwanelehileng di etswa ho latela Maemo ana. Tataiso ya kananelo ya diphumantsho tse amang tlhophisobotjha e fumanwa ho Maemo a GRAP a Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang. Ka hobane feela tlhophisobotjha e kenya ho rekiswa ha karofo ya setheo, sena ka bosona ha se bolele hore se kgwehlisa tumelo ya hore setheo se ka tswela pele se le setheo se seng kotsing. Le ha ho le jwalo, moo tlhophisobotjha e tsebiswang kamora letsatsi la tlaleho e bolelang hore setheo ha se sa le se seng kotsing, mofuta le bokalo ba matlotlo le mekitlane e ananetsweng bo ka fetoha.

Tsebahatso

Tsebahatso ya letsatsi la tumello ya phatlalatso

- .23 ***Setheo se tla tsebahatsa letsatsi leo ka lona dipehelo tsa tjhelete di tla dumellwa hore di phatlalatswe le hore ke mang ya nehelaneng ka tumello eo.***
- .24 Ho bohlokwa hore basebedisi ba tsebe hore dipehelo tsa tjhelete di dumelletsweng hore di ka phatlalatswa, ka ha dipehelo tsa tjhelete di sa bontshe diketsahalo kamora letsatsi lena. Jwalo ka ha ho hlalositswe temaneng ya .04, letsatsi la ho

GRAP 14

dumella phatlalatso ke letsatsi leo ka lona dipehelo tsa tjehele di fumaneng tumello ya botsamaisi hore di nehwe bolaodi ba phethahatso kapa lekgotla la masepala. Mohlala, bolaodi bo ikarabellang bo laelwa ho nehelana ka tlaleho ya bona ya selemo, ho kenyeletswa dipehelo tsa tjehele le tlaleho ya bohlokisi ya dipehelo tsona tseo tsa tjehele ho bolaodi ba phethahatso hore bo di teke pela Seboka sa Naha. Bolaodi ba phethahatso bo na le boikarabelo ba ho ananela tlaleho ya selemo pele e nehwa Seboka sa Naha. Maemong ao, dipehelo tsa tjehele di dumellwa ho phatlalatswa ha bolaodi bo ikarabellang bo dumela hore dipehelo tsa tjehele di ka phatlalatswa ho bolaodi ba phethahatso. Tjhebo ya bohlokisi e nehwa dipehelong tseo tsa tjehele tse phethahetseng.

Ho ntjhafatsa tsebahatso ka maemo letsatsing la tlaleho

- .25** *Haeba setheo se fumana lesedi kamora letsatsi la tlaleho, empa e le pele dipehelo tsa tjehele di dumellwa ho phatlalatswa, ka maemo a neng a le teng ka letsatsi la tlaleho, se tla ntjhafatsa ditsebahatso tse amang maemo ana, ha ho shejwa lesedi le letjha.*
- .26** Maemong a mang, setheo se hloka ho ntjhafatsa ditsebahatso dipehelong tsa tsona tsa tjehele ho bontsha lesedi le fumanweng kamora empa e le pele dipehelo tsa tjehele di dumellwa hore di ka phatlalatswa, le hoja lesedi le sa ame bokalo bo ananelwang dipehelong tsa sona tsa tjehele. Mohlala o ka nehwang wa tlhoko ya ho ntjhafatsa ditsebahatso ke ha bopaki bo fumaneha kamora letsatsi la tlaleho ka mokitlane o sa tiiswang o bileng teng ka letsatsi la tlaleho. Ka hodima ho sheba hore na jwale setheo se lokela ho ananela kabelo, se ntjhafatsa ditsebahatso tsa sona ka mokitlane o sa tiiswang ka ho sheba bopaki boo.

Tsebahatso ya diketsahalo tseo e seng tsa ntlafatso kamora letsatsi la tlaleho

- .27** *Haeba diketsahalo tseo e seng tsa ntlafatso kamora letsatsi la tlaleho di le bohlokwa, ho se tsebahatse ho ka ba le sekgahla ho diqeto tsa moruo tsa basebedisi tse nkwang ka ho sheba dipehelo tsa tjehele. Ka lebaka leo, setheo se tla tsebahatse dintlha tse latelang bakeng sa mkgahlelo ka mong o bohlokwa wa ketsahalo eo e seng ya ntlafatso kamora letsatsi la tlaleho.*
- (a)** *Sebopeho sa ketsahalo.*
- (b)** *Tekanyo ya sephetho sa yona sa tjehele, kapa pehelo ya hore tekanyo e kang eo ha e kgonehe.*
- .28** Tse latelang ke mehlala ya diketsahalo tse ntlafatsang kamora letsatsi la tlaleho tseo ka kakaretso di tla isang ho tsebahatso:
- (a)** Phokotso e kgolo ka mkgwa o sa tlwaelehang ya boleng ba thepa e nkwang ka boleng bo kgotsofatsang, moo phokotso eo e sa tsamaisaneng le maemo a thepa ka letsatsi la tlaleho, empa e bakwa ke maemo a hlahileng ho tloha

ka letsatsi la tlaleho.

- (b) Setheo se nka qeto kamora letsatsi la tlaleho, ho nehelana ka/ho phatlalatsa menyetla e eketsehileng e meholo kamoso ka ho otloloha kapa ka mokgwa o mong ho nea bankaseabo mananeong a phaello ya ditshebeletso ao ba a tsamaisang, mme menyetla eo e eketsehileng e na le sekgahla se seholo ho setheo.
- (c) Ho hapuwa kapa ho rekiswa ha setheo se seholo se laolwang kapa ho kopa ka ntle tshebeletso ya mesebetsi yohle kapa e ka bang yohle eo jwale e etswang ke setheo kamora letsatsi la tlaleho.
- (d) Ho tsebisa moralo wa ho kgaotsa mosebetsi kapa lenaneo la sehlooho.
- (e) Ho rekwa ho matla ha matlotlo, ho rekiswa ho matla ha matlotlo, dihlopha tsa matlotlo le mekitlane, dikarolo (bona Maemo a GRAP a Dikgwebo tse Rekisitsweng) kapa ho nkelwa matlotlo a maholo ke mmuso.
- (f) Ho heletswa ha mohaho o moholo ka mollo kamora letsatsi la tlaleho.
- (g) Ho tsebisa, kapa ho qala phethahatso ya mosebetsi o moholo wa tlhophisobotjha (tataiso ya ho arabella diphumantsho tse amanang le tlhophisobotjha e fumanwa ho Maemo a GRAP a Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang).
- (h) Ho dumellwa ha molao wa ho hlakola dikadimo tse entsweng ho ditheo kapa batho e le karolo ya lenaneo.
 - (i) Diphetoho tse kgolo ka moo ho sa tiwaelehang kamora letsatsi la tlaleho tsa ditheko tsa matlotlo le sekgahla sa phapanyetsano ya mefuta e fapaneng ya tjhelete.
 - (j) Maemong ao a ditheo tse tshwanetseng ho lefa lekgetho la lekeno kapa dikalekgetho tsa lekeno (moo ho tshwanelehileng), diphetoho tsa sekgahla sa lekgetho kapa melao ya lekgetho e keneng tshebetsong kapa e tsebahaditsweng kamora letsatsi la tlaleho e nang le sekgahla se seholo ho matlotlo le mekitlane ya lekgetho la jwale kapa le diehisitsweng (tataiso ya tshupatlotlo bakeng sa lekgetho la lekeno e ka fumanwa ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo (International Accounting Standard) a Lekgetho la Lekeno (Income Taxes).
- (k) Ho kenela boitlamo bo boholo kapa mekitlane e sa tiiswang, mohlala, ka ho nehelana ka tiiso e kgolo kamora letsatsi la tlaleho.
- (l) Ho qala ka qoso e kgolo ya nyewe pela lekgotla e bakwang feela ke diketsahalo tsa kamora letsatsi la tlaleho.

Letsatsi la ho qala

Kamohelo ya pele ya Maemo a GRAP

- .29 Maemo a GRAP a kena tshebetsong bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa ngwaha tse akaretsang dinako tse qalang ka letsatsi le tla behwa ke Letona la tsa Ditjhelete molawaneng o tla phatlalatswa ho latela karolo ya 91(1)(a) ya Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999 jwalo ka ha o lokisitswe, kapa ka dinako tse qalang kamora letsatsi leo.**

Ditheo tse seng di sebedisa mokgwa wa pokello wa tshupatlotlo

- .30 Setheo se tla tshwanela ho phethahatsa Maemo ana a GRAP bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa selemo tse akaretsang dinako tse qalang ka 1 Mmesa 2011 kapa kamora letsatsi leo. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa Maemo ana bakeng sa nako e qalang pele ho 1 Mmesa 2011, se tla tsebahatsa ntlha eo.**

Ho hulwa ha Maemo a GRAP a Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho (2007)

- .31 Maemo ana ke ona a hlahellang ka pele ho Maemo a GRAP a Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho a phatlaladitsweng ka 2007.**

Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle ho Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho (Pherekong 2007)

Maemo a GRAP a Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho (GRAP 14) a nkuwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle a Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho (IPSAS 14). Diphapang tse kgolo pakeng tsa GRAP 14 le IPSAS 14 di ka mokgwa o latelang:

- Maemo ana a kenyetsetsa ditokiso tse entsweng ke IASB ho IAC 10 ka Diketsahalo tsa Kamora Letsatsi la Tlaleho e le karolo ya dintlafatso tsa IFRS bakeng sa 2008.
- Maemo ana a sebedisa theminoloji e fapaneng dibakeng tse ding, mohlala, IPSAS 14 e bua ka "sephetho sa tshebetso", ha ka ho le leng Maemo ana a bua ka "tshebetso ya tjhelete".
- Taelo e dumellang setheo se seng ho lokisa dipehelo tsa tjhelete kamora hore di phatlalatswe e hlakotswe ho Maemo ana, ka ha e sa tshwaneleha tikolohong ya Aforikaborwa.
- Tlhaloso e nehuwe ka moelelo wa "e dumelletswa ho phatlalatswa" ka ho kenyetsetsa mohlala le tataiso e eketsehileng ya tlhaloso ho Maemo ana.